Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024
№ 2

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Elektron nashr. 620 sahifa.
E’lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri o‘rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O‘zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., “O‘IRIAM” ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro “Nordik” universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., “El-yurt umidi” jamg‘armasi ijrochi direktori o‘rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, t.f.f.d., TAQU katta o‘qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o‘g‘li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O‘zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farxod, O‘zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo‘limi boshlig‘i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr 8
Baxtiyor Islamov

Kichik biznesni rivojlantirishda "yashil" iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati 10
Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G'oipnazarov

Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System 16
Zufarova Nozima Gulamiddinovna

Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko'rsatkichlari va ekologik muammolar 24
Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich

Yashil budjetlashtirish va uni O'zbekistonda joriy etish istiqbollari 30
Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi

Iqtisodiyotda ta'lim va fan integratsiyasining asosiy yo'nalishlari 35
Yormatov Ilmidin Toshmatovich

Transport vositalari va yo'llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir 39
Agzamov Shaxboz Akmalovich

Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish 44
A. X. Salamov

Biznes-reja baliqchilik xo'jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida 48
Dosmuratova Shaxista Kengashovna

Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi 55
Axmediyeva Aliya Toxtarovna

Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari 63
Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich

Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari....67
Shamsiyev Nodir Muratovich

Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari....72
Shagazatov Oybek bahodirovich

Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishlari 76
Davlatov Sanjar Abdimannonovich

Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari 80
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich

Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo'nalishlari 84
Yuldasheva Kamola Miraliyevna

O'zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) 89
Yoriyeva Farangiz Murodillayevna

Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi....94
Nazarova Umida Avazovna

Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari....98
Mirzaxodjayev Alisher Botirovich

Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish 103
Mirzayev Musurmon Umidullayevich

Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni va ahamiyati....108
Fayziyeva Aziza Azamat qizi

Ta'lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili....113
Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich

Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish....119
Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi

Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari 123
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich

Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан 129
Абдурахманова Матлуба Махамадаминовна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari....135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich

Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish....141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva

Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili....148
Sultonboeva Munira bahodirovna

Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar....154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li

Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта....159
С. С. Алиева, А. Назаров

Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish....167
Sheraliyeva Saida Azatovna

Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari....170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich

Инклюзивное образование и его особенности....175
Зайнутдинова Умида Джалоловна

Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari....179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich

Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari....184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li

Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari....188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li

O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi....193
G. Adilova

Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash....197
Mardiyev Nurali

Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlari....203
Yaxyayeva Inobat Karimovna

Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili....207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li

Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari....213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari....221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna

O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar....226
Eshimov Alisher Dusmurodovich

Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi)....234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li

Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari....240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich

Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari....245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li

Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari....250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li

Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari....256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich

O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati
samaradorligini yanada oshirish....260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi

Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli....266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li

Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari....274
Sobirov Otabek Olimjonovich

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo‘llari 277
Kultayev Farxod Shavkatovich

Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko‘rsatkichlariga ta’sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish 281
Normo‘minov Temurbek Sheraliyevich

O‘zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo‘llari 284
To‘ychiyev Otabek Shamshiyevich

Venchur kapitalining mohiyati va O‘zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari 288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna

Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash zarurati 293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug‘bek o‘g‘li

Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta’sirini ko‘p omilli ekonometrik modellashtirishda tahlil qilish 297
Abdunazarova Shahnoza Norqo‘chqor qizi

Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo‘llari 302
Abdullayev Boburjon Akbaralievich

Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o‘rni 306
Akbarov Akmalxon Akrom o‘g‘li

Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish 310
Mirzayeva Nargiza Batirovna

Talabalarning oilali bo‘lishiga ta’sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv 314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov

Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation 319
Mukhlisa Ikramova

Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o‘rni va iqtisodiy rivojlanishga ta’siri 325
Yusupov Muhammadali Soxib o‘g‘li, J.D. Xojiyev

Temir yo‘l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo‘yicha xorijiy tajriba 329
Kadirova Sharofat Amonovna

Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлйўловчи” 332
Н. Э. Кахарова

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi 337
Sharipov Bobur Anvar o‘g‘li

“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish 342
Musyeva Shoira Azimovna

Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari 348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova

Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans 353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova

Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligiini KPI orqali baholash uslubiyati 357
Toshpo‘latov Azizbek Shermuxamadovich

Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag‘al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari 362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma’rifat Umarovna

Xo‘jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o‘ziga xos xususiyatlari 369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi

Процессы цифровизации АО “Hududgazta’minot” 373
Хусанов Кахрамон Нишонович

O‘zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo‘llari 378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G‘ofurbek Iskandarbek o‘g‘li

Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi 381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyevich

Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta’sirini ekonometrik modellar bilan baholash 386
Saydullayev Azamat Jo‘raqul o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O‘zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o‘ziga xos xususiyatlari 394
Sh. Madraimov

Kapital bozorida sug‘urta kompaniyalar institutsional investor sifatida 397
Xasanova Lola Mamasharifovna

Yangi O‘zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko‘p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari 400
B. B. Berkinov

O‘zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo‘l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari 409
G‘afurov Umidjon Bahodir o‘g‘li

Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta’minlangan aholi qatlamini qo‘llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida) 413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich

Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari 420
Pardayev Ilhomjon G‘ulomjon o‘g‘li

Финансы или корпоративные финансы 426
Уринов Бобур Насиллоевич

In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features 432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi

Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo‘nalishlari 437
Jo‘rayev O‘ktam Panji o‘g‘li

Сокращение уровня бедности в Узбекистане 443
АмирджановаСитора Суннат кизи

Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta’sirini baholash 448
S. B. Inoyatov

Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari 453
Maxmudov Rahimjon Hamid o‘g‘li

Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari 460
Ollokulova Feruza Mansurovna

Kambag‘allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta’minlashning muhim omili 463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich

Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati 469
Xalmuxamedova Zeboxon Babaxanovna

Tijorat banklari o‘rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta’minlash istiqbollari 473
M. Yuldosheva

Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari 480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna

O‘zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili 487
Mirzayev Mirza Abdullayevich

Oliy ta’lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi 492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna

Integrasiya sharoitida to‘qimachilik sanoatining rivojlanishi 499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna

Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o‘tkazish jarayonlarini takomillashtirish 503
Karamatova Noiba Husnitdinovna

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta’minlashning nazariy jihatlari 510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich

Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ 517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович

O‘zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo‘llari 522
Sultanov Baxram Begdullayevich

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях 526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна

Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri 534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi

Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin 539
Muminov Akmal Tulkunovich

Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri 543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich

Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari 548
Shukurov Ilxom Safarboyevich

Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari 555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi

Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi 560
Yuldashev G'iyos Turabekovich

Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari 564
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna

Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish 570
Boltayev Abror Sayitmuradovich

Секреты интересного урока в начальной школе 577
Гараева Олеся Владимировна

Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni 580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna

Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi 584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich

O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida 591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich

Fundamentals of Innovative Management and its Organizational Control 597
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamatovich

Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanishning afzalliklari 602
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich

Оценка экономической эффективности использования фотоэлектрической тепловой установки 606
Жураев Ислом Рахматович, Юлдошев Исроил Абриевич, Жураева Зухра Исламовна

Ilmiy darajali kadrlar tayyorlash sohasida xalqaro tajriba 612
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich

MOLIYAVIY MENEJMENT TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI

Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich
PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari faoliyatida moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy rivojlanish tendensiyalari tahliliy o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: Raqamli iqtisodiyot, moliyaviy menejment, elektron xizmatlar, naqd pul aylanmasi, raqamli transformatsiya, moliyaviy integratsiya, Finance 4.0, raqamli texnologiyalar, Front-End, Back-End.

Abstract: In this article, the theoretical and practical development trends of the use of modern digital technologies in the transformation of the financial management system in the activities of small business and private business entities are analytically studied.

Key words: Digital economy, financial management, electronic services, cash circulation, digital transformation, financial integration, Finance 4.0, Digital technologies, Front-End, Back-End.

Аннотация: В данной статье аналитически изучены теоретические и практические тенденции развития использования современных цифровых технологий при трансформатsии системы финансового управления в деятельности субъектов малого бизнеса и частного предпринимательства.

Ключевые слова: Цифровая экономика, финансовый менеджмент, электронные услуги, денежное обращение, цифровая трансформатsия, финансовая интеграция, Финансы 4.0, цифровые технологии, Front-End, Back-End.

KIRISH

Raqamli transformatsiyalashuv tadbirkorlik subyektlari faoliyatida korxonalarning moliyaviy resurslarini shakllantirish, taqsimlash va qayta taqsimlash jarayonlarini yangi davr talablari asosida takomillashtirishni taqoza etmoqda. Bu borada yurtboshimiz Sh.Mirziyoyevning “O‘zbekistonda faqat raqamlashtirish orqali tannarxni tushirish mumkinligi”ni ta’kidlaganliklari ham bejizga emas [1]. Bu esa o‘z navbatida, moliyaviy menejmentning an’anaviy uslublaridan tubdan farq qiladigan raqamli uslublarni joriy etishni talab qilsa, bir vaqtning o‘zida bugungi kundagi tovar hamda xizmatlarning sifat va tannarxini belgilashda bozor munosabatlariga muvofiq tarzda amalga oshirish zarurligini ko‘rsatadi.

Raqamli transformatsiya jarayonlari endilikda nafaqat ishlab chiqarish, balki moliya va bank sohalarida ham yangi texnologiyalardan faol foydalanuvchiga aylanibgina qolmasdan, zamonaviy iqtisodiyotning qiyofasini tubdan o‘zgartirmoqda. Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalar hayotning barcha sohalariga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini hisobga oladigan bo‘lsak, raqamli marketingning moliyaviy menejment tizimiga bog‘liq jihatlarini aniqlash masalalari dolzarb bo‘lib qolmoqda.

Yuqoridagilarni umumlashtirgan holda aytishimiz mumkinki, bugungi raqamli iqtisodiyot sharoiti “Digital marketing” texnologiyalari orqali moliyaviy menejment tizimining maqbul arxitekturasini yaratish, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishni tashkil etish, ishlab chiqarish va tashkiliy jarayonlarning moslashuvchanligiga erishish, korxonaning investitsion jozibadorligini oshirish, korxonalarning iqtisodiy samaradorligini kafolatlaydigan moliyaviy boshqaruv tizimiga o‘tish zarurligini ko‘rsatadi.

Bu borada “Business School Of Hunan” universiteti professori Zhu, Xiangping moliyaviy menejment tizimida raqamli marketing texnologiyalarining o‘rni xususida to‘xtalar ekan, avvalo, naqd pul aylanmasining o‘sishi, mamlakatlar va mintaqalar o‘rtasidagi moliyaviy raqobatni kuchaytirishi, moliyaviy integratsiya jarayonlariga ta’siri, kapital bozorlarida yangi vositalarning yaratilishiga hamda moliyaviy transformatsion o‘zgarishlarga sabab bo‘lishini ta’kidlab o‘tadi [2].

Fikrimizcha, yuqorida keltirilgan olimlarning ta'kidlari ayni dunyo iqtisodiyotining “Beshinchi sanoat inqilobi” ga yuz tutayotgan bir sharoitda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy samaradorligini oshiradi hamda korxonalarning barqaror daromadlarining o‘sishiga erishuvini ta’minlabgina qolmasdan, jahon bozoriga kirish imkonini yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketingni takomillashtirishga oid nazariy qarashlar bir qator xorijlik olimlarning ilmiy tadqiqotlarida o‘z aksini topgan. Xususan, Miao Zhenlong [3], Hai Li [4], Savostyanova A. A., Zavyalova N. B. [5], Burgonov O. V., Mixaylov E. V. larning [6] asarlari, sun’iy intellekt, Big data, raqamli platformalardan foydalangan holda moliyaviy menejment tizimlarini modellashtirish muammolari Liu Bochuan [7], Augustyn Marcjanna M. [8], Martynov L. M. [9], Smirnova A. A. larning [10] ilmiy ishlarida hamda moliyaviy boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonlarini avtomatlashtirishga imkon beradigan axborot texnologiyalari va smart (aqilli) tizimlardan foydalanish istiqbollari Shigapova A. F. [11], Tronina I. A., Tatenko G. I., [12], Iurieva L V. [13], Guet, Pol M. [14] larning ishlarida batafsil yoritilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolani tayyorlashda nazariy va amaliy o‘rganish, tizimli tahlil va yondashuv, so‘rovnoma, statistik kuzatish, taqqoslash, statistik guruhlash, mantiqiy va tarkibiy tahlil qilish yondoshuvlaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda tadqiqotchilar va mutaxassislar asosan raqamlashtirish jarayonini mamlakat iqtisodiyotiga ta’sirini chuqur o‘rganishga e’tibor qaratishmoda. Biroq tadbirkorlik subyektlari faoliyatida moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketingdan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari, tadbirkorlik subyektlari faoliyatida raqamli marketing texnologiyalarining usul va vositalarini qo‘llash bilan bog‘liq asosiy masalalar e’tibordan chetda qolmoqda.

Guvohi bo‘layotganimiz, raqamlashtirish jarayonini boshdan kechirayotgan XXI asr har bir ijtimoiy-iqtisodiy munosabatga raqamli muhitni olib kirishni talab qilmoqda. Rivojlangan xorijiy davlatlar amaliyotida axborot-texnologik platformalarda faoliyat ko‘rsatayotgan raqamli iqtisodiyotning jadal o‘sishi rivojlanayotgan davlatlar oldiga bunday platformalarning yangi modellarini yaratish zaruratini taqozo etmoqda. Olimlarning fikrlariga ko‘ra, raqamlashtirish jarayonining mamlakat iqtisodiyotiga kirib, takomillashib borishi transmilliy korporatsiyalarning mamlakat mintaqaviy va milliy iqtisodiyotdagi rolini sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, “McKinsey” ekspertlarining statistik ma’lumotlariga ko‘ra, bugungi kunda, jahon YaIMning qariyb 10%i raqamli aktivlarga to‘g‘ri keladi, shu bilan bir qatorda, ularni ishlab chiqish sur’ati jahon iqtisodiy o‘sishining 30%iga teng deb baholangan [15]. Albatta, raqamlashtirishdan maksimal foyda olishni istagan davlat, zaruriy yuqori texnologik mahsulotlarning bozorini yaratishi va uning faoliyatini qo‘llab-quvvatlashi lozimdir. Xususan, xorijiy iqtisodchilardan T.Ablyazov va V.Asualning fikricha, raqamli transformatsiya jarayoni mavjud biznes modellarni takomillashtirish, shuningdek, ish samaradorligini oshirish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishni anglatadi. Ushbu jarayon innovatsion texnologiyalarni doimiy ravishda joriy etishni o‘z ichiga olib, bu butun iqtisodiyotni to‘liq raqamli o‘zgartirishga olib keladi [16].

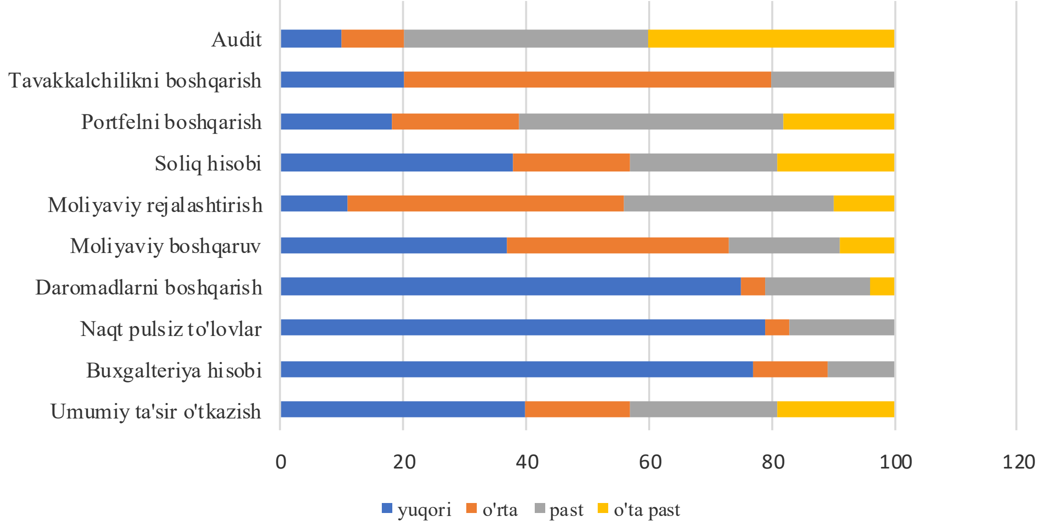

1-rasm: Moliyaviy menejmentda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

Dunyodagi yetakchi kompaniyalarning moliyaviy boshqaruvida raqamli texnologiyalardan foydalanish amaliyotini tahlil qilish samaradorlikning sezilarli darajada oshishini aniqlash imkonini berdi. Bu borada olib borilgan tadqiqotlar natijasi 1-rasmdagi ma'lumotlarda ifodalangan. Unga ko'ra, raqamli texnologiyalardan foydalanish buxgalteriya hisobiga 77,0 %, naqd pulsiz to'lovlarga 79,0 %, daromadlarni boshqarishga 75,0 %, tavakkalchilikni boshqarishga 60,0%, moliyaviy rejalashtirishga 45,0 % ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

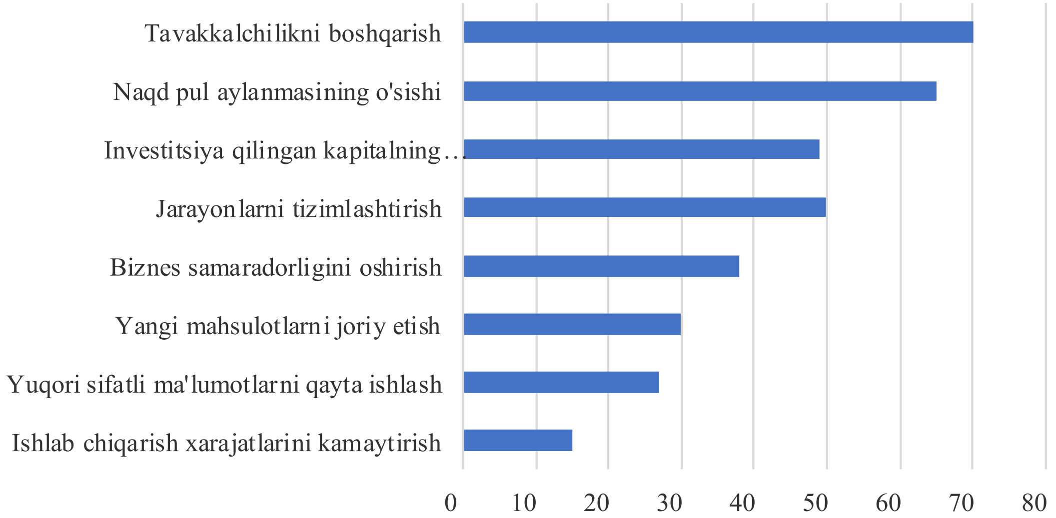

2-rasm: Raqamli texnologiyalarning moliyaviy menejmentga ta'siri

Nemis olimasi professor Anne Gfrerer o'z tadqiqotlarida tadbirkorlik subyektlar faoliyatida raqamlashtirishning asosiy kamchiliklari sifatida innovatsiya, boshqaruv va tashkiliy texnologiyalardan to'laqonli foydalanish imkoniyatining cheklanganligi bilan ifodalaydi. 2-rasmga ko'ra, tadbirkorlik subyektlari faoliyatidagi moliyaviy menejment tizimida raqamli marketingdan foydalanish holati ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish 15,0 %, yuqori sifatli ma'lumotlarni qayta ishlash 27,0 %, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish 30,0 %, biznes samaradorligini oshirish 38,0 %, jarayonlarni tizimlashtirish 50,0 % investitsiya qilingan kapitalning rentabelligini oshirish 49,0 %, naqd pul aylanmasining o'sishi 65,0 % va risklarni boshqarishni yaxshilash 70,0 %ga oshishiga olib kelishi isbotlangan.

Bundan kelib chiqadiki, tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga raqamli marketingni joriy etilishi moliyaviy boshqaruv tizimida qayd etilgan barcha ma'lumotlarni real vaqt rejimida tahlil qilish, vaqt va pulni tejash, qiymat zanjirlarini optimallashtirish orqali samaradorlikni oshirish imkoniyatini yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlil natijalari va xulosalar asosida tadbirkorlik subyektlari faoliyatida moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketingni takomillashtirish bo'yicha quyidagi xulosalar shakllantirildi:

- Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing texnologiyalarining xususiyatlari bir-birini to'ldirib turishini e'tiborga olgan holda, bozorni o'rganish, iste'molchilarni segmentlash, marketing strategiyalarini ishlab chiqish bilan bog'liq jarayonlar – jalb qilish, kommunikatsiya, konversiya hamda monetizatsiya bosqichlari orqali amalga oshirilishi zarurligi asoslab berildi.
- Iste'molchi tovarning sifat talabi, estetik talabi, ishlab chiqarish talabi, ishonchlilik talabi, ergonometrik talabi, ekologik talabi, xavsizlik talabi va tovar modifikatsiyasiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsata olishi mumkinligi DML (Digital marketing location) modeli asosida aniqlandi.
- Kompaniyaning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi ichki va tashqi omillarni baholash uchun strategik rejalashtirishning SWOT va PESTEL tahlil usullari kuchli va zaif tomonlarini baholash, rivojlanish istiqbollari va tashqi tahdidlarni aniqlash, xodimlarning mehnat unumdorligini optimallashtirish, raqobatbardoshlik potensialini maksimal darajada oshirish va xavflarni minimallashtirishda yordam berishi aniqlandi.
- Tadbirkorlik subyektlari faoliyatida raqamli platformalarni joriy etishdagi moliyaviy va texnologik resurslarning talab etilishining spetsifik jihatlari va ularning paydo bo'lish sabablari hamda manbalarini o'rganish natijasida tadbirkorlik sohasida milliy "Raqamli tadbirkor" platformasi ishlab chiqildi.

- Virtual Reality marketing texnologiyalari yordamida potensial mijozlar va xaridorlarga tanlangan mahsulot dizayni va konstruksiyasini masofadan turib, mobil ilovalar, smartfon yoki planshet yordamida vizualizatsiya qilish hamda tajriba o'tkazish, shuningdek, xatolarni o'z vaqtida aniqlash va tuzatish imkonini beradi. Ushbu texnologiyadan foydalanish vaqt va pulni tejabgina qolmasdan, korxonalarning onlayn faoliyatini davom ettirishga xizmat qilishi aniqlandi.
- Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik korxonalarining marketing faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari hamda tadbirkorlik subyektlarning raqamli marketing tendensiyalarini o'z faoliyatlariga joriy etishning samarali yechimi ijtimoiy tarmoqlardan (Facebook, Twitter, Mesenger, Linkedin, Instagram, Telegram) foydalanish ekanligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. https://daryo.uz/2023/12/20/ozbekistonda-faqat-raqamlashtirish-orqali-tannarxni-tushirish-mumkinligi-aytildi
2. Zhu, Xiangping Analysis on the Application of Cause Intelligence Financial Management System Based on Artificial Intelligence Environment // Journal of physics. Conference series. 2021. Volume 1881: Issue 3; pp 134 - 156.
3. Miao, Zhenlong Digital economy value chain: concept, model structure, and mechanism // Applied economics. 2021. Volume 53: Number 37; pp 4342-4357.
4. Hai, Li Data Mining of Enterprise Financial Management Based on AHP // Journal of physics. Conference series. 2021. Volume 1881: Issue 1; pp 14-19.
5. Савостьянова А.А., Завьялова Н.Б. Идентификатsiя рисков цифровой экономики // Человеческий капитал и профессиональное образование. 2021. № 1 (35). С. 51-60.
6. Бургонов О.В., Михайлов Е.В. Влияние цифровой экономики на приоритетные направления регулирования предпринимательской деятельности // Экономика и управление. 2021. Т. 27. № 5. С. 345-354.
7. Liu, Bochuan Research on Enterprise Financial Management Supervision Mode Based on Data Mining // Journal of physics. Conference series. 2021. Volume 1881: Issue 1; pp 56-62.
8. Augustyn, Marcjanna M. Competing models of quality management and financial performance improvement // The service industries journal. 2021. Volume 41: Number 11-12; pp 803-831.
9. Мартынов Л.М. Менеджмент в условиях цифровой экономики // Экономика и менеджмент систем управления. 2021. № 1 (39). С. 49-56.
10. Смирнова А.А. Изменения в менеджменте организатsiй под влиянием мегатрендов цифровой экономики на примере компании ПАО "Газпром" // Проблемы теории и практики управления. 2021. № 5. С. 160-173.
11. Шигапова А.Ф. Система менеджмента качества организатsiи в цифровой экономике // Вестник магистратуры. 2021. № 4-1 (115). С. 57-58.
12. Тронина И.А., Татенко Г.И. Вопросы развития инструментов и методов менеджмента промышленных предприятий в цифровой экономике // Экономические и гуманитарные науки. 2021. № 5 (352). С. 75-84.
13. Iurieva, L V. Financial Stability Management of an Industrial Enterprise Based on the Formation of Signal Indicators // IOP conference series. Earth and environmental science. 2021. Volume 666: Issue 6; pp 56-61.
14. Guet, Paul M. Risk Management in Financial Institutions: A Replication // The journal of finance. 2021. Volume 76: Number 5; pp 2689-2707.
15. https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/the-economic-potential-of-generative-ai-the-next-productivity-frontier#introduction
16. https://cyberleninka.ru/article/n/klyuchevye-napravleniya-tsifrovoy-transformatsii-stroitelnyh-organizatsiy/viewer

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.